

ПРІОРИТЕТИ СУДОВОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ТА АРБИТРАЖНИЙ ЕФЕКТ ЕКОЛОГІЧНОГО КОНТРОЛЮ

Уberman В. І.

Обґрунтовано необхідність і запропоновано метод визначення пріоритетів судової екологічної експертизи (СЕЕ). Уведено характеристики арбітражного ефекту екологічного контролю, який проводиться Державною екологічною інспекцією України. Оцінено ефект контролю в регіонах України та за видами природних ресурсів. Виконано ранжирування об'єктів довкілля й визначено пріоритети розроблення методик СЕЕ.

Ключові слова: судова екологічна експертиза, екологічний контроль, претензійна діяльність, результативність державного контролю, збитки держави.

PRIORITIES OF FORENSIC ENVIRONMENTAL EXAMINATION AND ARBITRATION EFFECT OF ENVIRONMENTAL CONTROL

Uberman V. I.

The article deals with the problem of effectively distributing limited resources for designing methodological instruments of forensic environmental examination (FEE) by determining priority objects connected with the primary needs of forensic expert activity. The rank of objects studied by FEE serves as a criterion of priority. The criterion is determined by the performance of the State Environmental Inspection (SEI) bodies' activity in the area of claims. The performance is quantitatively described by the arbitration effect of the environmental control (AEEC), which is an actually compensated part of estimated damages incurred by the state as the result of environmental protection law violations that were evaluated and referred for compensation by SEI. The article provides the ranking of controlled natural resources by average AEEC values in 2012–2013. The article proves that in order to increase AEEC the main efforts and biggest resources must be focused on improving the means and procedures of water (No 1 priority) and land (No 2 priority) resource FEE. The same kinds of natural resources are of priority for developing methodological provision of FEE.

Keywords: forensic environmental examination, environmental control, activity in the area of claims, state control performance, damages incurred by the state.

УДК 343.98:331.45

В. Т. Чупрун, судовий експерт Харківського НДІСЕ

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ДОСЛІДЖЕНЬ ОБСТАВИН НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДІЯЛЬНІСТЮ У ВОЄННІЙ СФЕРІ

Розглянуто особливості використання спеціальних знань при вирішенні питань судових експертних досліджень обставин нещасних випадків, пов'язаних з діяльністю у воєнній сфері. Проаналізовано перелік основних питань і визначені характерні й споріднені риси таких досліджень. Означені основні нормативні документи, згідно з якими здійснюється регламент

тація організації та виконання військовослужбовцями певних видів робіт як передбачених, так і не передбачених їх функціональними обов'язками, у тому числі й виконання разових (непостійних) робіт. Досліджено висновок судової експертизи, пов'язаної з діяльністю у воєнній сфері, при застосуванні засадноприйнятних спеціальних знань у галузі безпеки життєдіяльності та в поєднанні їх зі спеціальними знаннями у воєнній сфері та визначена необхідність наявності таких знань у судового експерта.

Ключові слова: воєнна сфера, безпека військової служби, дослідження, причина, наслідки, судовий експерт, спеціальні знання, спеціальні знання у військовій сфері.

Експертна практика сектору судових пожежотехнічних, електротехнічних досліджень і досліджень у галузі охорони праці та безпеки життєдіяльності Харківського НДІСЕ й безпосередньо автора, свідчить про те, що збільшується кількість призначень судових експертиз стосовно досліджень обставин нещасних випадків, пов'язаних з діяльністю у воєнній сфері.

В останні роки проблемам попередження загибелі й травматизму військовослужбовців, завдання збитків населенню й навколишньому середовищу, створенню й забезпеченню безпечних умов діяльності у військових формуваннях (далі – ВФ) приділялася певна увага. Проте, незважаючи на це, вимоги безпеки військової діяльності у ВФ органами управління та посадовими особами дотримувалися недостатньо ефективно. Гострими залишалися проблеми зберігання й утилізації боєприпасів та іншої військової техніки. Не вдавалось уникнути загибелі військовослужбовців, як під час виконання обов'язків військової служби, так і у вільний від службової діяльності час, а також їх травматизму й захворюваності.

Зазначені проблеми істотно погіршують рівень боєготовності та боєздатності військових формувань.

Саме за даною проблематикою співробітниками сектору й проводилися судові експертизи, які призначалися прокуратурами з нагляду за додержанням законів у воєнній сфері різних регіонів України.

Аналізування логіко-гносеологічної структури досліджень, які проводилися автором у рамках судових інженерно-технічних експертиз у галузі охорони праці та безпеки життєдіяльності, пов'язаних з діяльністю у воєнній сфері, показує, що у своїй основі всі вони зводилися до вирішення таких універсальних питань, як:

1. Вимоги яких нормативно-правових актів із питань охорони праці та безпеки життєдіяльності регламентують дії осіб, причетних до події, що розглядається?

2. Чи належить конкретна робота до категорії робіт із підвищеною небезпекою?

3. Яка причина нещасного випадку, аварії та які обставини її зумовили?

4. Які вимоги нормативно-правових актів із питань охорони праці та безпеки життєдіяльності не були дотримані?

5. Невиконання яких вимог нормативних актів із питань охорони праці та безпеки життєдіяльності перебуває в причинному зв'язку з настанням

події? Чи була технічна можливість запобігти настанню досліджуваного випадку, що для цього треба було здійснити?

6. Дії (бездіяльність) яких осіб з технічної точки зору перебувають у причинному зв'язку з настанням події нещасного випадку (аварії тощо)?

Слід зазначити, що за змістом наведені питання відповідають Науково-методичним рекомендаціям з питань підготовки та призначення судових експертів та експертних досліджень¹.

Аналізування вихідних даних кримінальних проваджень, за якими проходилися дослідження, і вирішення зазначених питань показали, що вони у своїй основі були пов'язані з фактами недотримання вимог нормативно-правових актів з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності при виконанні (проведенні) у ВФ певних видів робіт, характерних для повсякденної діяльності.

Характерною та спорідненою рисою таких досліджень було те, що вони мали місце серед особового складу підрозділів і частин тилового та технічного забезпечення, навчальних центрів і полігонів, баз зберігання боєприпасів (арсеналів).

Такий стан справ, в основному, обумовлювався наступним:

— невідповідністю між кількістю й різноманіттям завдань, виконання яких покладалося на означені формування, і їх чисельністю;

— застарілістю засобів матеріально-технічного забезпечення та/або їх відсутністю;

— низьким рівнем підготовки посадових осіб (командного складу) щодо організації та забезпечення безпеки військової служби (далі – БВС), у тому числі з питань охорони праці;

— низьким рівнем, а то й відсутністю, проведення занять з тактико-спеціальної та спеціальної підготовки ВФ;

— недостатнім рівнем проведення навчання з питань охорони праці.

Слід також відмітити, що виконання означених робіт передбачено відповідними нормативними документами, діючими у ВФ. Серед них ключова роль належить Положенню про організацію роботи з охорони праці у військових частинах, військово-навчальних закладах, установах, організаціях та на підприємствах Міністерства оборони України (далі – Положення 1) і Положенню про порядок допуску військовослужбовців Збройних Сил України до самостійного виконання робіт та організацію виконання разових робіт в Збройних Силах України (далі – Положення 2).

Так, Положенням 1 визначено: «... 1.4. При організації роботи з охорони праці у військових частинах посадові особи керуються законодавчими та відомчими нормативно-правовими актами про охорону праці, вимогами стандартів та технічних умов на виготовлення, ремонт, реконструкцію і експлуатацію машин, механізмів і іншого обладнання, військовими

¹ Див.: Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертів та експертних досліджень : наказ Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 р. № 53/5 (у редакції наказу МЮ України від 26 грудня 2012 р. № 1950/5) // Офіц. вісн. України. — 2013. — № 3. — С. 297.

статутами...»¹. Тобто, у військових формуваннях при організації роботи з охорони праці, у процесі їх повсякденної діяльності, необхідно застосовувати як законодавчі нормативно-правові акти про охорону праці, так і відомчі, а також державні стандарти, технічні умови та ін.

Положенням 2 регламентовано порядок допуску військовослужбовців до самостійного виконання робіт, передбачених їх функціональними обов'язками (посадовими та виробничими інструкціями), робіт з підвищеною небезпекою у випадках, коли це не передбачено (не визначено) іншими нормативно-правовими актами з охорони праці, разових (непостійних) робіт у військових частинах, військових навчальних закладах, установах, організаціях і на підприємствах Міністерства оборони України².

Наведене свідчить про те, що у ВФ існує регламентація організації та виконання військовослужбовцями певних видів робіт як передбачених, так і не передбачених їх функціональними обов'язками, у тому числі й виконання разових (непостійних) робіт. Означена регламентація взаємопов'язана з чинними нормативно-правовими актами з питань охорони праці, якими визначається: поширюється чи не поширюється дія тих чи інших загальних правил на види робіт, що проводяться у ВФ, на машини, механізми, устаткування, що перебувають у експлуатації в цих структурах.

Наприклад, у НПАОП 0.00-1.01-07 «Правила будови і безпечної експлуатації вантажопідіймальних кранів» визначено:

«... 1.3. Дія цих Правил не поширюється на:

— вантажопідіймальні крани, машини, вантажозахоплювальні органи, пристрої і тару військового спеціального призначення, що перебувають в експлуатації у Збройних Силах України...»³.

Доцільно відмітити, що одним із заходів держави, спрямованих на збереження життя та здоров'я громадян під час проходження військової служби, було прийняття постанови Верховної Ради України від 23.06.1995 № 244 «Про державний нагляд за безпечним веденням робіт на підприємствах, в установах, організаціях і у військових частинах військових формувань та органів внутрішніх справ і Служби безпеки України» та постанови Кабінету Міністрів України від 04.08.1995 № 608 «Про заходи щодо виконання по-

¹ Про затвердження Положення про організацію роботи з охорони праці у військових частинах, військово-навчальних закладах, установах, організаціях та на підприємствах Міністерства оборони України : наказ Міністра оборони України від 28.01.1998 № 20 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0145-98>.

² Див.: Про затвердження Положення про порядок допуску військовослужбовців Збройних Сил України до самостійного виконання робіт та організацію виконання разових робіт в Збройних Силах України : наказ Міністра оборони України від 26.12.2000 № 476 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : voennizdat.ru/YKR-Zakonu/34.doc.

³ Правила будови і безпечної експлуатації вантажопідіймальних кранів : НПАОП 0.00-1.01-07 : наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 18 червня 2007 р. № 132 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://document.ua/pravila-budovi-i-ekspluataciyi-vantazho-pidii-maln-nor5076.html>.

станови Верховної Ради України від 23.06.1995 року № 244», де закріплювалось формування самостійних органів державного нагляду за охороною праці в Міністерстві оборони України¹.

Експертна практика показує, що експертизи з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності охоплюють багатогранний обсяг технічних досліджень джерел небезпеки та пов'язані із застосуванням спеціальних знань різних галузей науки. При проведенні досліджень судові експерти використовують матеріали спеціальних розслідувань органів державного нагляду за охороною праці Міністерства оборони України, а саме: відділів державного нагляду за охороною праці відповідних регіонів. За таких умов проведення судових експертиз і експертних досліджень судовими експертами сектору за спеціальністю 10.5 «Дослідження причин та наслідків порушень вимог безпеки життєдіяльності та охорони праці» проводилося із застосуванням загальнометодологічних експертних теорій ідентифікації, діагностики й ситуалогії на підставі вимог положень як законодавчих нормативно-правових актів про охорону праці, так і відомчих, а також державних стандартів і технічних умов. Тобто, судовому експерту за спеціальністю 10.5 для створення (формування) оперативної-інформаційної моделі, на основі якої, з технічної точки зору, досліджуються обставини випадку, організаційні та технічні причини його виникнення й у подальшому встановлюються причинно-наслідкові зв'язки, відступи від вимог нормативно-правових актів, які були допущені та призвели до негативних явищ і подій, цілком достатньо було застосування загальноприйнятних спеціальних знань у галузі охорони праці та безпеки життєдіяльності.

Слід зазначити, що забезпечення безпеки військової діяльності – не самоціль, а засіб реалізації ВФ своїх функцій з мінімально можливими людськими та матеріальними втратами. Безпека діяльності Збройних Сил – є одним з головних факторів якісного й ефективного вирішення всього спектру притаманних їм завдань. Навіть в умовах мирного часу повністю попередити негативні наслідки повсякденної діяльності ВФ (загибель і травматизм військовослужбовців, завдання збитків населенню й навколишньому середовищу) практично неможливо.

Це пов'язано з тим, що праця військовослужбовців як специфічний вид праці, має свої особливості. До них належать:

- виконання суто військових функцій;
- мобільність, тривалість, інтенсивність і напруженість діяльності;
- підвищений ризик для життя;
- специфічні вимоги до стану здоров'я, фізичних даних, віку й психіки людини;
- законодавче обмеження прав і свобод військовослужбовців.

¹ Див.: Про державний нагляд за безпечним веденням робіт на підприємствах, в установах, організаціях і у військових частинах військових формувань та органів внутрішніх справ і Служби безпеки України : постанова Верховної Ради України від 23 червня 1995 р. № 244 // Відом. Верх. Ради України. — 1995. — № 23. — Ст. 187; Про заходи щодо виконання постанови Верховної Ради України від 23.06.1995 року № 244 : постанова Кабінету Міністрів України від 04.08.1995 № 608 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/608-95-p>.

Найважливішими сферами застосування військової праці є:

- ведення бойових дій із захисту держави;
- охорона державного кордону;
- несення бойового чергування;
- бойова підготовка;
- експлуатація та обслуговування бойової техніки й зброї та ін.¹

З наведеного вбачається, що на сьогодні весь спектр діяльності ВФ пов'язаний з таким небезпечним фактором, як підвищений ризик для життя військовослужбовців.

Експертна практика сектору свідчить, що нині характерною ознакою судових експертиз, які стали надходити з військових прокуратур, є те, що дослідження та вирішення поставлених питань пов'язані з фактами недотримання нормативних вимог у процесі підготовки та застосування за їх функціональним призначенням у своїй переважній більшості бойових підрозділів ВФ.

Аналізування експертної практики сектору здійснювалося з урахуванням існуючих закономірностей судової експертології². У ході аналізу було визначено, що при проведенні експертиз з безпеки життєдіяльності у воєнній сфері розширилася сфера застосування (використання) спеціальних знань судового експерта. Наряду з тим, що традиційно означені експертизи охоплюють багатогранний обсяг технічних досліджень різноманітних джерел безпеки та пов'язані із застосуванням спеціальних знань відповідних галузей науки, виникла необхідність у застосування спеціальних знань безпосередньо у воєнній сфері.

Як приклад можна навести наступне.

В одній із судових експертиз, наряду з іншими, було поставлене питання: «Чи відповідає вимогам нормативних документів порядок проведення переміщення військового підрозділу?».

Вивчення вихідних даних показало, що досліджувана подія трапилася під час переміщення підрозділу в ході проведення заняття зі спеціальної підготовки. З наведеного вбачається, що поставлене питання є одним із ключових, але документів, регламентуючих організацію та порядок проведення заняття (розклад занять, план-конспект проведення заняття тощо) у матеріалах кримінального провадження надано не було, що зумовлено встановленим порядком ведення діловодства у ВФ (документація була знищена у встановленому порядку).

Розглянемо порядок дій судового експерта за спеціальністю 10.5 у даній ситуації за такими варіантами:

---

¹ Див.: *Корольчук М. С.* Психологія діяльності : підручник для студ. вищ. навч. закладів / М. С. Корольчук. — К.; Ельга, Ніка-Центр, 2003. — 400 с.

² Див.: *Винберг А. И.* Судебная экспертология (общетеоретические и методологические проблемы судебных экспертиз) : учеб. пособие / А. И. Винберг, Н. Т. Малаховская ; отв. ред. Б. А. Виктор. — Волгоград : НИИРИО ВСШ МВД СССР, 1979. — 181 с.; *Сегай М. Я.* Судебная экспертология: объект, предмет, природа и система науки / М. Я. Сегай // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. — Х. : Право, 2003. — Вип. 3. — С. 25–32.

а) дії судового експерта за умови застосування загальноприйнятних спеціальних знань у галузі безпеки життєдіяльності;

б) дії судового експерта за умови поєднання застосування загальноприйнятних спеціальних знань у галузі безпеки життєдіяльності та воєнній сфері.

За першим варіантом, на підставі дослідження наданих у кримінально-уголовному провадженні матеріалів судовий експерт міг визначити наступне.

Переміщення здійснювалося в колоні. Вимоги до переміщення, а саме: організація, поставлення завдання, побудування колони, дистанції між машинами на місці й під час руху, середні швидкості руху за певних умов обстановки, розміщення особового складу на машинах і міри безпеки при цьому, загальновідомі. За відомостями з наданих документів виходило, що колону очолював командир підрозділу, замикала колону посадова особа на ранг нижча від командира (його заступник).

Дослідження означених параметрів із застосуванням загальноприйнятних спеціальних знань у галузі безпеки життєдіяльності показало, що недотримань вимог нормативних документів не вбачається.

За другим варіантом, крім наведених параметрів, дослідження проводилося із застосуванням спеціальних знань у воєнній сфері, а саме: порядку бойового застосування зазначеного підрозділу, методики бойової підготовки даного роду військ. Це дослідження показало наступне. Згідно з військовими керівними документами, командир повинен знаходитися в певному районі, який не співпадає з місцем розташування самого підрозділу. Безпосередньо підрозділ розташовується на визначеній відстані і його діями керує заступник командира підрозділу. Звісно, що спрямовувати колону підрозділу у визначений район, розгортати його в бойовий порядок, готувати до бойового застосування та командувати при виконанні бойових завдань повинен заступник командира. Відповідним чином це відображено й у методиці бойової підготовки підрозділу даного роду військ, за якою повинно було проводитися заняття.

Отже, дослідження порядку побудування колони бойової техніки підрозділу показало, що він не відповідав як вимогам керівництва з бойової роботи, так і методики бойової підготовки підрозділу даного роду військ. Тобто, порядок здійснення переміщення не давав можливості в повному обсязі досягти мети заняття, яке, до того ж, проводилося на бойовій техніці, що, у свою чергу, пов'язане з витратами значних матеріальних ресурсів. Наведене, за відсутності документів, регламентуючих організацію та порядок проведення заняття, дало підстави визначити, що командиром даного підрозділу взагалі не передбачалося його проведення. Тому здійснення переміщення не було доцільним.

Виходячи із зазначеного, надається можливим констатувати, що порядок проведення переміщення підрозділу не відповідав вимогам нормативних документів.

Як убачається з наведеного прикладу, відміни між висновками суттєві.

У даному випадку справедливим є вислів Р. С. Белкіна «Подія ... є одним із матеріальних процесів дійсності, а тому знаходиться у зв'язку та взаємо-

зумовленості з іншими процесами, подіями і явищами, відбивається в них і сама виступає віддзеркаленням якихось процесів»¹.

У цьому аспекті, на думку автора, судовому експерту для створення (формування) оперативно-інформаційної моделі, як основи для встановлення, з технічної точки зору, фактичних обставин виникнення й розвитку надзвичайної ситуації (події), її наслідків для оточуючих об'єктів і людей, а також дослідження каузальності, тобто досягнення мети експертизи, за умов застосування певних ВФ за їх призначенням, необхідне застосування не тільки загальноприйнятних спеціальних знань у галузі безпеки життєдіяльності, а й вузько спрямованих спеціальних знань у відповідній військовій сфері.

У процесі становлення та формування судових інженерно-технічних експертиз у галузі безпеки життєдіяльності у військовій сфері фахівцям слід урахувувати специфічність застосування спеціальних знань у військовій галузі, специфічність об'єктів і методів дослідження, які стосуються конкретного випадку.

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про судову експертизу»² судово-експертна діяльність здійснюється на принципах законності, незалежності, об'єктивності та повноти дослідження. Тобто, принцип *повноти дослідження* є принципом, що характеризує процес призначення та проведення експертизи. Згідно з ним сторони, залучені до процесу дослідження, провадять усі доступні їм у межах чинних правових норм заходи для забезпечення його повноти. Цей принцип зумовлює застосування експертом усіх методик, які стосуються конкретного випадку. Неповнота дослідження завжди залишає стосунів у достовірності висновків³.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що професія судового експерта є унікальною за своїм змістом і поєднує два аспекти – процесуальність та професійність. Процесуальність указує на статус (права й обов'язки) судового експерта, який може змінюватися залежно від виду судочинства. Професійність означає, що експерт повинен проводити науково обґрунтоване дослідження для встановлення фактів, пов'язаних з діяльністю ВФ, які мають доказове значення під час розслідування та розгляду справ у судах⁴, застосовуючи при цьому свої спеціальні знання (з практично необмеженого

¹ Белкин Р. С. Курс криминалистики : в 3-х т. Т. 1. Общая теория криминалистики / Р. С. Белкин. — М. : Юристъ, 1997. — С.120

² Див.: Про судову експертизу : Закон України від 25 лютого 1994 р. № 4038-ХІІ // Відом. Верх. Ради України. — 1994. — № 28. — Ст. 233 (із змінами).

³ Див. Захарченко О. В. Реалізація загальних умов судового розгляду при призначенні та проведенні експертизи / О. В. Захарченко // Актуальні питання судової експертизи та криміналістики : матер. міжнарод. наук.-практ. конф., присвяч. 90-річчю створення Харків. наук.-дослід. ін-ту суд. експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокариуса, Харків, 7–8 листоп. 2013 р. — Х. : Право, 2013. — С. 81.

⁴ Див.: Шепитько М. В. Ложное заключение и ошибки эксперта: размежевание и ответственность / М. В. Шепитько // Криминалистика и судебная экспертиза: наука, обучение, практика: сб. науч. статей. — Vilnius ; Charkovas, 2013. — Ч. 1. — С. 74–75.

кола питань науки, техніки тощо) з урахуванням вузько спрямованих спеціальних військових знань у відповідній галузі військової науки.

ПРИМЕНЕНИЕ СПЕЦИАЛЬНЫХ ЗНАНИЙ ПРИ ИССЛЕДОВАНИИ ОБСТОЯТЕЛЬСТВ НЕСЧАСТНЫХ СЛУЧАЕВ, СВЯЗАННЫХ С ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ В ВОЕННОЙ СФЕРЕ

Чупрун В. Т.

Рассмотрены особенности использования специальных знаний при разрешении вопросов судебных экспертных исследований обстоятельств несчастных случаев, связанных с деятельностью в военной сфере. Проанализирован перечень основных вопросов и определены характерные и сходные черты таких исследований. Указаны основные нормативные документы, согласно которым осуществляется регламентация организации и выполнения военнослужащими определенных видов работ как предусмотренных, так и не предусмотренных их функциональными обязанностями, в том числе и выполнение разовых (непостоянных) работ. Исследовано заключение судебной экспертизы, связанной с деятельностью в военной сфере, при применении общепринятых специальных знаний в области безопасности жизнедеятельности в сочетании их со специальными знаниями в военной сфере и определена необходимость наличия таких знаний у судебного эксперта.

Ключевые слова: военная сфера, безопасность военной службы, исследования, причина, последствия, судебный эксперт, специальные знания, специальные знания в военной сфере.

THE APPLICATION OF SPECIAL KNOWLEDGE IN INVESTIGATING CIRCUMSTANCES OF ACCIDENTS CONNECTED WITH THE ACTIVITY IN THE MILITARY SPHERE

Chuprun V. T.

The article describes peculiarities of using special knowledge in solving questions of forensic expert investigations into the circumstances of accidents connected with the activity in the military sphere. It analyzes the list of main questions and determines the typical and common features of such investigations. It refers main normative documents that regulate the organization and performance by the servicemen specific works, both prescribed and not prescribed by their functional responsibilities, including one-time (occasional) works. The article studies the forensic examination conclusion, connected with the activity in the military sphere, with the use of the generally accepted special knowledge in the field of life and safety in combination with special knowledge in the military sphere. It shows differences in forensic examination conclusion when applying only generally accepted special knowledge in the field of life and safety, and them in combination with special knowledge in the military sphere, which requires the forensic expert to have such knowledge.

Keywords: military sphere, safety of military service, investigations, cause, consequences, forensic expert, special knowledge, special knowledge in the military sphere.